

Sosiaali- ja terveysministeriö
Eeva Raevaara

5/43/10
31.3.2010

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto valmisteilla olevasta valtioneuvoston tasa-arvoselonteosta

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää mahdollisuudesta lausua valmisteilla olevasta valtioneuvoston tasa-arvoselonteosta. Neuvottelukunta korostaa seuraavia asioita ja esittää talouspolitiikan ja toimeentulokysymysten sisällyttämistä selontekoon.

Päätöksenteko

Kuntaliiton tutkimuksen mukaan vuoden 2009 liitoskuntien valtuustoissa naisten osuudet ovat jonkin verran pienempiä kuin ennen liitosta. Varsinkin liitoskuntien reuna-alueilla naisehdokkaiden menestys oli aikaisempaa heikompi. Naisvaltuutettujen osuus luopujista oli liitoskunnissa kymmenkunta prosenttiyksikköä suurempi kuin miesvaltuutettujen osuus.

Kaikissa kunnissa, joissa kuntaliitos toteutui 1.1.2009, valittiin kunnanjohtajaksi mies. Kuntaliitoskunnissa naisten osuus on myös muissa päällikkövirroissa pienempi kuin kunnissa, jotka jatkavat vanhan kuntajaon mukaan. Naisia on kunnan- ja sektorijohtajina selvästi eniten pienissä kunnissa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta painottaa, että tätä kehitystä tulee seurata ja pohtia, onko tarvetta erityistoimenpiteisiin. Lisäksi on seurattava, minkälaisia vaikutuksia kuntaliitoksilla on miehiin ja naisiin kuntien työntekijöinä ja kunnallisten palveluiden käyttäjinä.

Naisten eteneminen pörssiyritysten hallituksiin on ollut hidasta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mukaan sukupuolikiintiöiden käyttöä Norjan ja Islannin mallin mukaan on vakavasti harkittava, jos tilanne ei muutu.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että maahanmuuttajanaisten ja –miesten osallistumista poliittiseen päätöksentekoon tuetaan.

Koulutus

Koulutuksessa on varhaiskasvatuksesta alkaen edistettävä sukupuolitietoista ja -sensitiivistä koulutusta ja kasvatusta. Lapset ja nuoret kohtaavat edelleen vahvasti sukupuolittuneita oletuksia siitä, miten ja mitä heidän tulisi leikkiä, harrastaa ja opiskella. Sukupuolitietoisella koulutuksella ja kasvatuksella puretaan näitä ahtaita sukupuolistereotyyppiä. Sukupuolitietoinen koulutus ja kasvatusta auttavat puuttumaan myös kouluväkivaltaan, joka hyvin usein on sukupuolittunutta.

Myös perusopetusta antavat koulut on saatava tasa-arvosuunnittelun piiriin.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että oppikirjojen sukupuolivaikutusten arviointi on nykyistä selkeämmin jonkun vastuulla. Tasa-arvokasvattaminen tarvitsee suvatun materiaalin lisäksi myös sukupuolten tasa-arvoon ja sukupuolen moninaisuuteen erikseen keskittyvää oppimateriaalia ja ennen muuta aikaa opetussuunnitelmissa. Kouluissa tulee antaa mediakasvatusta, joka mahdollistaa myös käytetyn oppimateriaalin kriittisen tarkastelun.

Kouluissa tulee tukea tasapuolisesti kaikkien oppilaiden sukupuoli- ja seksuaali-identiteetin tasapainoista kehitystä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä tulee koulussa antaa asiallista tietoa niin opetuksessa kuin oppimateriaaleissakin.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Hallitusohjelman tavoite edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa on hankala toteuttaa ilman tasa-arvoasiantuntijoita. Monitieteinen nais- ja sukupuolentutkimus antaa parhaat mahdollisuudet toimia tasa-arvon asiantuntijoina. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mukaan aiempien hallitusohjelmien tavoite nais- ja sukupuolentutkimuksen aseman vahvistamisesta ei ole toteutunut. Nais- ja sukupuolentutkimuksen aseman huononemisesta esimerkkejä ovat Jyväskylän yliopiston sekä naisoikeuden tilanne Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa.

Opettajankoulutuksessa tulee ottaa huomioon, että sukupuolitietoisen koulutuksen ja kasvatuksen edistäminen vaatii opettajille annettavaa erikoiskoulutusta sekä perusopinnoissa että täydennyskoulutuksessa.

Yliopistolain sukupuolivaikutukset tulee arvioida.

Työelämä ja työn ja perheen yhteensovittaminen

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta ehdottaa, että esimerkiksi tämän otsikon alla käsitellään talouteen ja toimeentuloon liittyviä kysymyksiä sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Valtion on otettava samapalkkaisuuden edistämisessä vahvempi rooli ja parannettava erityisesti kuntien mahdollisuuksia työntantajina korottaa naisvaltaisten alojen palkkoja. Lisäksi yksityisen sektorin palkkatiedot on saatava julkiseksi.

Perusteettomat määräaikaiset työsuhteet tulee poistaa.

Työurien pidentämistä tulee tarkastella sukupuolinäkökulmasta.

Maahanmuuttajien kohtaamat ongelmat ovat osittain erilaisia sukupuolen mukaan. Maahanmuuttopolitiikkaa olisikin arvioitava sukupuolten tasa-arvon kannalta. Maahanmuuttajista miehet työllistyvät naisia paremmin ja naiset jäävät miehiä useammin kielikoulutuksen ulkopuolelle.

Vanhempainvapaajärjestelmä tulee uudistaa ja selkeyttää. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on esittänyt ns. laajennettua Islannin mallia, jossa vanhempainvapaasta 6 kuukautta olisi korvamerkitty äidille, 6 kuukautta vanhemmat voisivat sopimuksensa mukaan jakaa keskenään ja 6 kuukautta olisi varattu isälle. Kokemus isien perhevapaiden pidosta Suomessa ja muissa Pohjoismaissa viittaa siihen, että isät käyttävät yleisimmin niitä vapaita, jotka on nimenomaan nimetty isille. Lisäksi isät käyttävät vapaita silloin, jos perhe (lapsi) ne

muuten menettäisi. Uudistus siis kannustaisi isiä käyttämään nykytilannetta selvästi pidempää vapaa-jaksoa. Isän puolen vuoden itsenäinen hoitojakso toimisi vankkana perustana isän ja lapsen suhteen rakentumiselle.

Köyhyys ja syrjäytyminen koskevat eri tavalla naisia ja miehiä. Köyhyysriski koskee erityisesti eläkeläisiä ja yksinhuoltajia, joista suurin osa on naisia.

Joka kolmannessa kotitaloudessa asutaan yksin. Korkeat asumiskustannukset koskevat etenkin yksineläjiä. Korkeat asumiskustannukset koskettavat erityisesti myös yksinhuoltajia, joista suurin osa on naisia. Toisaalta asunnottomista 90 % on miehiä. Asumistukia ja asuinympäristöjä suunniteltaessa tulee ottaa sukupuolivaikutukset huomioon.

Talouspolitiikan sukupuolivaikutuksia tulee arvioida systemaattisesti. Talous- ja tasa-arvopolitiikkaa tulee tarkastella rinnakkain. Talouspolitiikan alueelta tulee nostaa tavoitteita ja toimia tasa-arvo-ohjelmiin.

Miehet ja tasa-arvo

Miesten roolia sekä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi että tasa-arvopolitiikan kohteena tulee tarkastella myös erikseen selonteossa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että toteutuessaan 6+6+6 –malli parantaisi isien asemaa perheessä ja edistäisi tiiviin suhteen syntymistä lapseen jo vauvaiässä. Tällä saattaisi olla positiivisia vaikutuksia myös erojen ennaltaehkäisyyn kannalta ja se todennäköisesti parantaisi myös isien asemaa huoltajuuskiistoissa. Lisäksi vanhemmuutta tukevat palvelut, esimerkiksi neuvolapalvelut, on saatava tukemaan aktiivista isyyttä.

Parisuhdeväkivallassa on selvitettävä miesten uhriutumisen. Väkivaltaa käyttäneiden miesten hoito-ohjelmien rahoitus on turvattava.

Terveyspalveluja tulee kehittää niin, että ne tavoittavat nykyistä paremmin miehet.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mukaan segregaaation purkamisessa olisi entistä enemmän kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka saadaan miehiä valitsemaan naisvaltaisten alojen ammatteja. Nyt huomio on ollut enemmän naisten saamisessa miesvaltaisille aloille ja koulutuksiin.

Naisiin kohdistuva väkivalta

Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ on ollut Suomessa projektiluonteista ja sille kohdistetut resurssit ovat olleet täysin riittämättömiä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyyn ja uhrien auttamiseen suunnattujen resurssien tulee olla pysyviä ja riittäviä. Ruotsin nykyinen hallitus varasi naisiin kohdistuvaan väkivallan vastaiseen työhön 100 miljoonaa euroa neljäksi vuodeksi.

THL:ssä laaditaan poikkihallinnollinen ohjelma naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi, mutta sille ei ole osoitettu erillisrahoitusta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta painottaa, että ohjelman lisäksi tarvitaan

väkivallan ehkäisyä koordinoiva erillinen vastuuyksikkö, joka tukee eri hallinnonaloilla tehtävää väkivallan ehkäisytyötä.

Suomen turvakotiverkosto on saatava vastaamaan Euroopan neuvoston suosituksia, joiden mukaan Suomessa tulisi olla noin 500 turvakotipaikkaa. Turvakoteja on tällä hetkellä 21 (noin 100 turvakotipaikkaa), joista melkein puolet on Etelä-Suomessa. Suomeen on saatava myös salaisia ja esteettömiä turvakoteja. Turvakodeissa on erikseen huomioitava esimerkiksi maahanmuuttajanaisten ja vammaisten naisten tarpeet.

Väkivaltaa käyttäneiden miesten ja naisten hoito-ohjelmien rahoitus on turvattava.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mukaan lainsäädäntöä on muutettava väkivaltarikosten kohdalla. Sovittelu saattaa lisätä naisen riskiä joutua uudelleen puolisonsa väkivallan uhriksi. Jotta lähisuhteissa tapahtuville väkivallanteoille tyypillinen toistuvuus, vallan väärinkäyttö ja kontrollointi voitaisiin rangaistuksen mittaamisessa paremmin ottaa huomioon, tulee tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mukaan säätää lähisuhdevainoamista koskeva säädös. Tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon väkivallan moninaiset muodot ja toistuvuus, sillä pitkään jatkuneessa lähisuhdeväkivallassa teot saattavat olla hyvinkin erilaisia. Yksittäiset teot eivät ehkä ole törkeitä. Siksi termi ”kokonaisuutena alistava” olisi otettava huomioon rikosnimikkeissä.

Seksuaalirikoksia koskeva lainsäädäntö tulee uudistaa kansainvälisten ihmisoikeusnormien mukaiseksi. Raiskausta ei määrittele fyysinen väkivalta vaan uhrin suostumuksen puute.

Naisen, jonka samaa sukupuolta oleva puoliso on pahoinpidellyt, saattaa olla erityisen vaikeaa löytää tukea. Lisäksi homo- ja transfobisia rikoksia ei dokumentoida erikseen eikä niihin puuttumiseksi ole viranomaisten erityisosaamista.

Naisiin kohdistuva ihmiskauppa ja prostituutio ovat myös naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa prostituutiosta irrottautumista tukevien exit-palveluiden tärkeyttä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa seksinoston kriminalisointia. Nykyinen osittainen seksin oston kriminalisointi on tahallisuusvaatimuksineen vaikeasti valvottava.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen

Tehokas sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen edellyttää nykyistä laaja-alaisempaa koordinoitua ministeriöiden välillä sekä suurempaa resursointia valtionhallinnossa. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista tulee pohtia systemaattisesti myös miesten kannalta: mitä tämä toimenpide merkitsee eri miesryhmille tai mitä seurauksia siitä on miehille.

Sukupuolinäkökulma tulee valtavirtaistaa myös eduskunnan toimintaan. Esimerkiksi asiantuntija-kuulemisissa asiantuntijoista vain yksi kolmasosa on naisia. Nais- ja miespuolisten asiantuntijoiden osuus vaihtelee vahvasti riippuen siitä, mikä valiokunta tai taustataho on kyseessä. Esimerkiksi tieteen ja tutkimuksen lohkolla naisia asiantuntijoista on vain 17 %.

Hannele Varsa, pääsihteeri